

РЭПАРТАЖ З «КАМУНАРА»

Гэтая зямля помніць усё, што на ёй адбылася. Да вайны — панскія маёнкі і абшары палеткаў, саламяныя стрэхі вясковых хат і вузкія палоскі сялянскіх надзелаў. Пасля вайны — калгасы, у якія большасць мужыкоў ішлі пад страхам вывазу ў Сібір ці іншых рэспрэйі. Тое, што здавалася дзікім і выклікала супраціўленне ў сэрцы і сядомасці селяніна, стала настолькі звыклым, што ён цяпер ужо баіцца новых павеваў — фермерства. Як будучы гаспадарыць тут людзі заўтра, яны не ўяўляюць і, можа, над гэтым мала задумваюцца. Пакуль што тут калгас «Ка-

мунар», а гэта значыць, што не змянілася і сама форма гаспадарання. Вакол калгасаў сёння шмат спрэчак: адны за іх татальную ліквідацыю і перадачу зямлі фермерам, іншыя прытрымліваюцца процілеглай думкі. А найбольш памяркоўныя і рахманьня заклікаюць не гарачыцца, бо калгасы пакуль яшчэ кормяць нас, блага-бедна, але кормяць. Як жыўць сёння людзі ў звычайным калгасе, што іх хвалюе, пра што яны рупяцца, — пра гэта тры рэпартажы з «Камунара», што ў Навагрудскім раёне. [НА ГЭТАЙ ВЕЧНАЙ ЗЯМЛІ. Стар. 3].

ДА 1000-ГОДДЗЯ ХРЫШЧЭННЯ БЕЛАЙ РУСІ

ЯК ПОЛЫМЯ СВЕЧКІ ПЕРАД АЛТАРОМ

Ёсць падзеі, якія ў момант іх здзяйснення здаюцца нам эпэпэальнымі, але ўжо праз некалькі год губляюць сваё значэнне, а праз стагоддзе пра іх будучы ведаць толькі вузкія спецыялісты ў пэўнай галіне ведаў. І ёсць падзеі, якія, некалі адбыўшыся, вызначаюць на стагоддзі лёсы цэлых народаў і гісторыю дзяржаў. Тысячу год таму была ахрышчана Бelay Русь, і ціхае святло ад запаленай дзесяці стагоддзяў назад у Полацку лампады не толькі не згасла, а ў тысячу разоў узмацнілася, запаліўшы ў адказ полымя ў душах многіх і многіх пакаленняў вернікаў.

Гавораць, што выпадковасці і супадзенні—гэта мова, на якой Бог размаўляе са сваімі дзецьмі, а нам трэба толькі навучыцца правільна яе разумець. Ці не дзіўна, што свята благаслаўлення творцам Беларусі мы адзначаем менавіта зараз, калі наша рэспубліка атрымала новае дыханне, набыўшы незалежнасць і суверэнітэт, калі мы звяртаемся да сваіх каранёў, каб адчуць сябе свабоднымі людзьмі, а не паслухмянымі выканаўцамі чужой волі. Выпадковасцей і супадзенняў не бывае...

Зусім мала часу засталася да свята беларускай зямлі, і верыцца, што ў гэты дзень званы будучы гучаць не толькі на нашай зямлі, але і ў Нью-Йорку, Таронта, Манчэстэры, у сэрцах усіх праваслаўных беларусаў, куды б ні закінуў іх лёс. Мы абавязкова раскажам пра тое, як адзначалася гэтае свята, а зараз прапануем інтэрв'ю з сакратаром юбілейнай камісіі Беларускай праваслаўнай царквы, рэфэрэнтам Мінскага епархіяльнага ўпраўлення Генадзем ШЭЙКІНЫМ.

— Генадзь Мікалаевіч, што дало Беларусі Хрышчэнне? Як ацаніць гэтую падзею з пазіцыі сённяшняга дня?

— На такое пытанне гісторык даць адзін адказ, спецыяліст у галіне культуралогіі—другі, філосаф—трэці, і ўсе яны будучы па-свойму мець рацыю. Так, гэта вялікая падзея ў гісторыі Беларусі, так, Хрышчэнне аказала істотны ўплыў на станаўленне дзяржаўнасці і спрыяла ўмацаванню незалежнасці Полацкага княства, але мы лічым, што глыбінны сэнс гэтай падзеі ўсё ж такі ў тым, што ўпершыню на беларускай зямлі праз пастаўленне епіскапа была эцверджана Праваслаўная Царква з Хрыстовымі заветамі і кананічнымі ўстановаўленнямі. Што датычыцца духоўных вынікаў, то яны відавочныя, мяркуючы самі: першым князем хрысціянскага перыяду быў Ізяслаў. Яго пачатка з над-

пісам кірыліцай з'яўляецца практычна самым старажытным узорам славянскага пісьма. Уяўляецца—ні адзіны іншы народ ва ўсходнеславянскіх землях не мае помніка пісьменства, які б адносіўся да гэтага перыяду! Будуецца Сафійскі сабор-храм, які не ўступае лепшым у свеце ўзорам архітэктуры. Сярод падзей, якія адбыліся ўслед за Хрышчэннем Беларусі, мы асоба выдзяляем з'яўленне прападобнай Ефрасінні Полацкай. У наш час, на жаль, большую ўвагу звяртаюць на свецкі бок яе дзейнасці, маўляў, была яна перапісчыкам кніг. Так, але ж не толькі за гэта яна была прылічана да ліку святых.

Прападобная Ефрасіння вельмі рана прыняла пастры і праславілася самаадданай дзейнасцю ў галіне асветы, міласэрнасці і дабрачыннасці. Па благаслаўленню полацкага епіскапа

Іліі яна заснавала Спаса-Праабражэнскі кляштар, які існуе і зараз. Надзвычай прыгожыя словы знайшоў летапісец для вызначэння дзейнасці святой, сказаўшы, што яна «яко луча сонечная просветила землю Полотскую» (дарчы, сама яе смерць была незвычайнай: яна памерла ў Іерусаліме ў час свайго паломніцтва).

Яна несла людзям Слова Божае, і вакол яе, як свяцільні, пачалі запальвацца іншыя—з'яўляецца цэлая плеяда людзей, якія развівалі пісьменнасць, адукацыю, неслі людзям веды, перапісвалі кнігі. І такія змены адбываюцца не толькі ў Полацку—звярніцеся да гісторыі Тураўскага княства, якое менавіта ў гэты час перажывае незвычайны духоўны ўзлёт, вяршыняй якога была дзей-

[Заканчэнне на 5-й стар.]

АФИЦЫЙНАЯ ХРОНІКА

ДЭВІД СУОРЦ — ПАСОЛ ЗША У БЕЛАРУСІ

9 верасня Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Злучаных Штатаў Амерыкі ў Рэспубліцы Беларусь Дэвід Х. Суорц уручыў вярцельныя граматы Старшынні беларускага парламента Станіславу Шушкевічу.

З 8 сакавіка 1992 года Дэвід Х. Суорц быў часовым павераным у справах ЗША ў Рэспубліцы Беларусь.

Сваю прамову на ўрачыстай цырымоніі пасол сказаў на беларускай мове, падкрэсліўшы свой цвёрды намер садзейнічаць умацаванню дружбы паміж народамі нашых краін.

— З'яўленне ў сталіцы Беларусі пасольства Злучаных Штатаў Амерыкі, — падкрэсліў Дэвід Х. Суорц у гутарцы з прадстаўнікамі прэсы, — якое хутка пачынае сваю работу ў поўным аб'ёме, акажа спрыяльнае ўздзеянне на развіццё двухбаковых адносін паміж дзяржавамі. Я шчаслівы, што змагу ў меру сваіх сіл і магчымасцей садзейнічаць актыўнаму супрацоўніц-

ву нашых народаў. Мая краіна мае намер працягваць дапамагаць Беларусі і іншым незалежным дзяржавам, што ўваходзяць у СНД, у пераадоленні цяпераш-

ніх цяжкасцей. Мы гатовы таксама развіваць культурныя, навуковыя сувязі з Беларуссю, аб'яднаць свае намаганні ў вырашэнні такіх важных для ўсяго чала-

вечтва пытанняў, як нераспаўсюджанне ядзернай зброі, раззбраенне.

НА ЗДЫМКУ: пасля ўручэння вярцельных граматы.

ЗНОУ ЗЯМЛЯК З ІЗРАІЛЯ

I. ШАМІР ЕДЗЕ У РУЖАНЫ

9 верасня ў Мінск з двухдзённым візітам прыбыў прэм'ер-міністр дзяржавы Ізраіль Іцхак Шамір. Ён нанёс візіт Старшынні Савета Міністраў Беларусі Вячаславу Кебічу, з якім пазнаёміўся ў час знаходжання афіцыйнай дэлегацыі нашай рэспублікі ў Ізраілі гэтым летам.

Трэба выкарыстаць увесь ваш уплыў на прадпрыемстваў, каб дзелаваць колы нашых краін сталі, нарэшце, паўней супрацоўнічаць, — такое

пажаданне выказаў на сустрэчы з высокім госцем прэм'ер-міністр Беларусі.

Затым былі кіраўнік урада Ізраіля сустрэўся з прадстаўнікамі яўрэйскіх абшчын у Мінску, пабыўаў у Ізраільскім інфармацыйным цэнтры «Сохнут».

Раніцай 10 верасня ў Іцхака Шаміра адбылася сустрэча з дэпутатамі парламента і гутарка са старшынёй Камісіі па міжнародных справах і знешнеканамічных сувязях Вярхоўнага Савета рэспублікі Пятром Садоўскім. Затым былі прэм'ер-міністр Ізраіля адбыў у гарадскі пасёлак Ружаны, адкуль ён родам, дзе наведваў яўрэйскія могілкі.

ДЗВЕ ПРЫСЯГІ

Яны адбыліся ў сталіцы Беларусі на адным і тым жа месцы — плошчы Незалежнасці, адну ад другой аддзялялі толькі два дні. 6 верасня, у нядзелю, прымалі ваенную прысягу курсанты мінскіх Вышэйшага ваенна-інжынернага і Вышэйшага ваенна-каманднага ву-

чылішчаў. Есць такое адчуванне, што гэтым наша Міністэрства абароны намервалася, калі не перакрэсліць планы Беларускага згуртавання вайскоўцаў, то ва ўсякім разе здорава нашкодзіць. А БЗВ 8 верасня, у аўторак, мелася прывесці да прысягі добраахвотнікаў

з ліку кадравых афіцэраў і афіцэраў запasu. Гэта выклікала сапраўдную бурю і напал палітычных страсцей у рэспубліцы. Тым больш, што прысяга добраахвотнікаў была толькі часткай, хоць і галоўнай, шырокай акцыі, задуманай як «Свята Беларускага войска».

А прымеркавана яна была да 478-й гадавіны перамогі ў 1514 годзе войск князя Астрожскага над войскамі маскоўскіх заваёўнікаў пад Оршай. Міністэрства абароны нават выступіла з Заявай. У звароце да Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь яно расцаніла прывадзенне да прысягі добраахвотнікаў як акцыю, якая «стварае прэцэдэнт падзелу паўнамоцтваў дзяржавы і грамадска-культурных арганізацый у адносінах да ўзброеных сіл» і патрабавала яе палітычнай, дзяржаўнай і прававой ацэнкі з боку Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў рэспублікі.

Але нягледзячы на такую канфрантацыю, свята адбылося, у час якога кадравыя афіцэры, рэзервісты і адстаўнікі здзейснілі акт грамадзянскай мужнасці — далі клятву бараніць свой народ, быць вернымі яго сынамі. Прысяга, прынятая імі, не будзе мець юрыдычнай сілы, чаго так баялася наша Міністэрства абароны. Затое якой сілы маральны зарад! Яны былі першымі, за імі пойдучы іншыя — так будзе нараджацца наша нацыянальнае Беларускае войска. І яшчэ адна «дробязь». У час прысягі курсантаў раздаліся каманды: «Равняйся!» «Смирно!». На «Свяце Беларускага войска» чулася наша родная мова.

НА ЗДЫМКАХ: прымаюць прысягу курсанты; на вернасць свайму народу прысягаюць беларускія афіцэры.

КАБ БЫУ ПАРАДАК

РОТА АСОБАГА ПРЫЗНАЧЭННЯ

Так будзе называцца спецыяльнае падраздзяленне для нясення патрульна-паставой службы ў Мінску. Яна фарміруецца згодна з загадам міністра абароны Беларусі генерал-палкоўніка Паўла Казлоўскага на базе адной з рот 120-й гвардзейскай мотастралковай Рагачоўскай дывізіі.

Рота будзе несці патрульна-паставую службу ў Мінску, удзельнічаць у росшуку і затрыманні дэзерціраў, а таксама асоб, якія ўчынілі ваенскія злачынствы. У выпадку неабходнасці — несці ахову важных дзяржаўных аб'ектаў. Дзейнічаць воіны роты будуць у цесным кантакце з міліцыяй, у прыватнасці, сумесна несці патрульную службу, прадухіляць розныя правапарушэнні.

Ва ўсіх абласных цэнтрах фарміруецца ўзводы асобага прызначэння.

ПА-СУСЕДСКУ

ЧАРНОБЫЛЬСКІЯ ГРОШЫ

2 мільярды рублёў атрымала Беларусь ад Расіі на ліквідацыю вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Разуумеючы асаблівасць узніклай у рэспубліцы сітуацыі, урад Расіі ўжо сёлета выдзеліць на гэтыя мэты яшчэ 5 мільярдаў 141 мільён рублёў.

Цяпер аб'ём асігнаванняў, закладзены ў рэспубліканскім бюджэце на ліквідацыйныя работы, складае 32 мільярды 594 мільёны рублёў. Гэтыя сродкі ідуць на фінансаванне капітальных укладанняў, навуковых работ, дэзактывацыю, даплаты і кампенсацыі тым, хто працуе на забруджаных тэрыторыях, ахову мацярынства і дзяцінства, аздараўленне пацярпеўшых людзей. Дарэчы, гэта толькі нязначная частка доўгага пераліку, куды накіроўваюцца «запланаваныя» мільярды.

Расія першай падала Беларусі руку дапамогі. Яе прыклад пераняла Малдова, пералічыўшы 26 мільёнаў рублёў. Ведаючы, як няпроста было суседзям выдзеліць сродкі са сваіх збыднелых бюджэтаў, Мінфін Беларусі ўстанавіў настаянны кантроль за тым, куды ідуць «чарнобыльскія» грошы.

КОЛАСАВА СВЯТА

У ГОНАР ВЯЛІКАГА ПЕСНЯРА

— Колас — з'ява ў жыцці нашага народа незвычайная, — сказаў на свяце, што адбылося ў гонар 110-й гадавіны з дня нараджэння Вялікага Песняра ў яго родных мясцінах — на Стаўбцоўшчыне, Ніл Гілевіч. — Ён не проста майстар слова, ён — вялікі мысліцель, пісьменнік-педагог, які сімвалізуе мудрасць і вопыт цэлай нацыі. Настаў час па-новаму перачытаць напісанае ім, прычым, не толькі філолагам, але і філосафам, эканамістам, палітыкам. Яго ідэі непадуладныя часу, таму што гэта ідэі самога народа, якому да апошніх сваіх дзён верна і аддана служыць паэт.

На свяце гучалі вершы, усхваляваныя прамовы. Скончылася яно вялікім канцэртам фальклорных калектываў.

ЧЫМ ЛЯЧЫЦЦА

ТОЛЬКІ ЗА ВАЛЮТУ

Зараз медыцынская прамысловасць рэспублікі вырабляе толькі каля 100 назваў лекавых прэпаратаў, а ўрачы выкарыстоўваюць у практыцы амаль дзве з палавінай тысячы. Улічваючы той факт, што 70 працэнтаў усіх лекавых прэпаратаў у былым Саветскім Саюзе імпартавалася або выраблялася на імпартнай сыравіне, зараз складзены вельмі цяжкае становішча. Валютных сродкаў амаль няма, аднак у Міністэрстве аховы здароўя Рэспублікі Беларусь вырашаецца пытанне аб выдзяленні 10 працэнтаў валютных накапленняў на лекавае забеспячэнне.

ВЕСТКІ АДУСОЛЬ

● На плошчу Незалежнасці ў Мінску выйшлі пікеты афіцэраў, іх сем'я, якія туляцца па чужых кутах і не маюць перспектывы на ўласную кватэру. У Беларусі ўжо налічваецца 15 тысяч бяздомных афіцэраў, гэта лічба няспынна павялічваецца.

● У новым навучальным годзе яшчэ 11 школ Беларусі набылі статус гімназій, цяпер іх агулам — 45. Да 14 лічб, адчыненых год назад, сёлета дабавіліся яшчэ 2.

● Былы загадчык ідэалагічнага аддзела, сакратар ЦК КПБ Аркадзь Русецкі хацеў уладкавацца на кафедры гісторыі Віцебскага тэхналагічнага інстытута ў якасці загадчыка яе. Але вучоны савет інстытута не нарта высока ацаніў інтэлектуальны патэнцыял аўтара доктарскай дысертацыі пра палітыку КПСС у мастацкай культуры. Кандыдатуру новага загадчыка кафедры правалілі.

● У Гродзенскай вобласці сёлета зачыніліся 77 клубаў, 44 бібліятэкі, 4 музычныя школы, многа кінаўстановак на вёсках. Дзяржаве не да культуры, а дабрачынцам не ўтрымаць усё на сваіх плячах.

● Беларускі саюз філатэлістаў атрымаў рэгістрацыйнае пасведчанне ў Міністэрстве юстыцыі рэспублікі. Гэта арганізацыя налічвае сёння каля 4 тысяч сяброў. Усяго ж у нас аматараў збіраць знакі паштовай аплаты ў дзесяткі разоў больш.

РЭПАРТАЖ 3 «КАМУНАРА»

I. НА ГЭТАЙ ВЕЧНАЙ ЗЯМЛІ

З якога боку вам ні прыйшлося б ехаць у калгас «Камунар», на кожнай дарозе абавязкова сустрэнуцца скульптуры, зробленыя з дрэва. Такой колькасці іх не ўбачыш ні ў адной гаспадарцы Навагрудчыны. Скульптуры рабілі народныя майстры з Мінска і прадэманстравалі не толькі вялікае майстэрства, але і надалі кожнай выяве свой сэнс. У адным выпадку скульптура расказвае, што «Камунар» — гаспадарка, якая займаецца жывёлагадоўляй і вырошчвае зерне, у другім — паказвае накірунак размяшчэння фермы ці адміністрацыйных будынкаў, у трэцім — скульптуры апавядаюць пра нейкія гістарычныя падзеі ў той ці іншай вёсцы, у чацвёртым — удала аздабляюць культурна-бытавы будынак.

І толькі ад адной такой выявы ў мяне крышачку зашчымела сэрца. Колькі памятаю (нават і тады, калі адбывалася ўзбудаванне калгаса), цэнтрам аб'яднаных гаспадарак быў «Камунар» з кіраўніцтвам у маёй роднай вёсцы Асташына. А тут адна са скульптур па шашы Навагрудка — Любча паказвала на Ракевічы. Вёска была некалі невялічкай, мо разоў у пяць меншай за Асташына. Цяпер жа яе нельга пазнаць: двухпавярховыя катэджы, сярэдняя школа (хаця яна чамусьці называецца Вераб'евіцкай), магазін, стадыён, сад-яслі, кафэ «Алеся»...

Адным словам, ёсць усё. Не вёска, а гарадскі пасёлак. І, прызнацца, крыўда адразу адышла ад сэрца, бо я зразумеў, што для цэнтральнай сядзібы калгаса лепшага месца выбраць і нельга: роўнядзь зямлі дазваляе будаваць дамы, праўленне гаспадаркі перанесена сюды — у самы цэнтр «Камунара», што дае магчымасць жыхарам наваколя хутка дабрацца да кіраўніцтва, калі ўзнікне патрэба, па асфальтаванай дарозе рэгулярна ходзіць рэйсавы аўтобус з Навагрудка.

Склалася ўражанне, што ў пасёлак за апошнія гады панаехала адусюль людзей.

— Не, — тлумачыць нам намеснік старшыні калгаса Дзмітрый Федаровіч, — ніхто з «пастаронніх» да нас не прыехаў жыць. Але ж і моладзь (што вельмі радуе) не пакідае гэтых мясцін.

А навошта пакідаць? Ад добра добра не шукаюць. Кожны забяспечаны працай. Калі ёсць малыя дзеці — вядзі іх у яслі-сад. Прычым, калгасны аўтобус заўжды ездзіць па вёсках і забірае іх, а потым, вечарам, адвозіць малых назад.

У кафэ «Алеся», якое разлічана на 60 месцаў, можна і падсілкавацца, і прыемна правесці вольны час: дыска-тэка для моладзі, дабудоваецца зала, дзе дзеці змогуць паласавацца марожаным і паглядзець мультфільмы.

На калгасным стадыёне займаюцца фізкультурай і спортам. Асабліва радуюць мясцовыя футбалісты, якія лі-

дзіруюць у першыя Гродзенскай вобласці.

Але за кароткія дні камандзіроўкі мы ўбачылі не толькі гэта. Можна нават, як гэта дасягаецца. Сялянскую працу ні з чым не параўнаеш. Яна і сёння патрабуе нямала сіл, поту.

...На небе ні хмурынкі. Трасёмся ў «газіку» па палявой дарозе, парымся, нібы ў лезні, і марым хутчэй выбрацца на свежае паветра, хаця ў трыццаціградуснае спякоцце нідзе няма паратунку.

Падумалася: нам лягчэй. На нашым шляху яшчэ рэчкі трапляюцца, а як ім, камбайнерам. Колькі дзён запар у такое гарачае надвор'е, глытаючы пыл, жнуць збажыну.

шыня калгаса з Ленінградскай вобласці — у іх усё ад спякоты згарэла. Праціў прадаць збожжа ці абмяняць на запчасткі для тэхнікі, метал і іншае. Прыйдзецца выручаць раслін.

Ніколі яшчэ так не было, каб да паловы жніўня ў калгасе закончылі жніво. Падумалася: пакуль выбіраць бульбу ці буракі, механізатары адпачнуць. Дык не!

— Не да адпачынку, — пакруціў галавой Дзмітрый Федаровіч, чарговы раз спыняючы легкавушку.

Ля дарогі паказаўся трактар з плугамі.

— Не паспелі ўсё ўбраць, а ўжо

звеннявой, хто з трактарыстаў апрацоўваў гэты ўчастак, пасля адшукаў вінаватага.

І яшчэ кінулася ў вочы: «хварэюць» людзі за сваю гаспадарку, паважаюць сваю працу, не маўчаць, калі бачаць несправядлівасць. Праўду заўжды выкажуць у вочы, няхай гэта будзе і сам кіраўнік калгаса.

— Мы выраслі такі лён, — накінуліся льяноводы на полі на намесніка старшыні, — а яго нарыхтоўчыя канторы бяруць нізкім сортам. Куды глядзіць кіраўніцтва калгаса?

— І сапраўды, прэтэнзіі справядлівыя, трэба будзе разабрацца, — згаджаецца Дзмітрый Дзмітрыевіч.

Да гэтых прэтэнзій я бы дадаў наступнае. Механізацыя ў калгасе высокая. Але здзіўляюць яшчэ і «дзедаўскія» метады. Узяць тых жа льяноводаў: падбіраюць лён гачкамі, так працавалі шмат дзесяткаў гадоў назад.

Мы не маглі не наведаць жывёлагадоўчы комплекс «Камунара». Колькі памятаю, колькасць жывёлы павялічвалася з года ў год. Гэты напрамак даваў гаспадарцы добры прыбытак. І таму, на першы погляд, дзіўным здалося тлумачэнне намесніка старшыні калгаса Дзмітрыя Федаровіча, што яны хутка адмовяцца ад гадоўлі свіней. Усё тлумачыцца проста: у рэспубліцы склалася цяжкае становішча са здачай іх на мясакамбінаты.

А як жа з буйной рагатай жывёлай?

— Колькасць яе значна ўзрасце, — тлумачыць Дзмітрый Дзмітрыевіч. — І праблему тут павінен вырашыць цэх па перапрацоўцы ялавічыны. Мы закупім абсталяванне для вытворчасці тушонкі, іншых кансерваў.

І намеснік старшыні паказаў нам будынак, дзе будуць стаяць новыя лініі. Як бачым, жыццё паўсюль уносіць свае карэктывы. Прымушае шукаць дадатковыя шляхі атрымання сродкаў.

Адно насцярожвае. Такія цэхі, нам даводзілася чуць, будуць узводзіць і іншыя гаспадаркі раёна і вобласці: хто стане выпускаць тую ж тушонку, а хто — каўбасы. І паўстае натуральнае пытанне: ці не адбудзецца, як кажуць, затаварванне? Хаця чакаць трэба не адзін яшчэ год, пакуль што зменіцца.

Але ў цэлым гаспадарка моцна стаць на нагах, дужэе.

І яшчэ доўга будзе жыць. Створана на многія гады, бо гэтага хочаць самі людзі.

Яўген ТУРАЙКЕВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: кафэ «Алеся»; у такіх дамах-катэджах жывуць у «Камунары»; шмат гадоў працуе жывёлаводам у калгасе Мікалай НАГУЛЕВІЧ.

Фота Віктара СТАВЕРА.

— Заканчваюць хлопцы жніво, — гаворыць Дзмітрый Федаровіч, які сёння і за шафёра, і за экскурсавода: возіць нас ад поля да поля, ад вёскі да вёскі і знаёміць з гаспадаркай і людзьмі. Паказвае на першы камбайн, што выныраў з-за ўзгорка. — Наш лепшы камбайнер Вячаслаў Касцюк. Ён ды яшчэ Канстанцін Гнілякевіч намалалі ўжо больш чым па восемсот тон.

— А колькі на круг сёлета атрымалася? — пытаюся ў намесніка старшыні.

— Цэнтраў па трыццаць шэсць, — адказвае Дзмітрый Дзмітрыевіч і запрашае нас садзіцца ў «газік», спяшаецца везці на льянае поле. Па дарозе тлумачыць: — На такому спякотнаму лету нядрэнна, хаця ў мінулыя гады збіралі і больш. Лічыце, што ідзе па ўраджайнасці сярод лідэраў у раёне.

Ля шашы — калгасны двор. На ім завіхаюцца людзі ля элеватара.

— Вось сушыць зерне, засыпаем на насенне, здаём дзяржпастаўку. Частку прададзім: на днях прыезджаў стар-

рыхтуем поле пад новы ўраджай. Арэ Леанід Рабецін, — завочна знаёміць нас з маладым трактарыстам намеснік старшыні. — А яго родны брат Сяргей дажынае на камбайне апошні клін. Прыйдзецца камбайнерам дапамагаць суседзям, — паказвае Дзмітрый Дзмітрыевіч у бок калгаса «Прынёманскі». — Іншыя абмалоцяць сабраанае на прысядзібных участках у сваёй гаспадарцы. А нехта з камбайнаў перасядзе на трактары і будзе араць поле.

Камунараўцам жнуць і малоцяць на асабістых участках бясплатна. Іх бясплатна забяспечваюць сенам, саломай... Ці не таму тут даўно адмовіліся ад вартунікоў? У сябе красці не будзем. Не толькі, аказваецца, паказваць гаспадарку нам, супрацоўнікам рэдакцыі газеты «Голас Радзімы», вырашыў Дзмітрый Федаровіч. Старшыня калгаса быў у камандзіроўцы, і намесніку трэба было, сачыць за парадкам. Здаралася, некага хваліў, некаму даваў добрую парадку, а некаму і пападала ад яго.

Скажам, заўважыў, што дрэнна абмалочаны лён. Адраду стаў пытаць у

20-я СУСТРЭЧА СУАЙЧЫННІКАЎ ПАЎНОЧНАЙ АМЕРЫКІ

«БЕЛАРУСЬ НА ШЛЯХУ ДА НЕЗАЛЕЖНАСЦІ»

Пад такім дэвізам прайшла юбілейная, 20-я сустрэча беларусаў Паўночнай Амерыкі. Па традыцыі гэты форум прымеркаваны да пачатку свята — Дня працы, якое адзначаецца ў ЗША ў першы панядзелак верасня. Ініцыятарамі гэтых сустрэч з'яўляюцца Арганізацыя беларускай моладзі, Беларуска-амерыканскае задзіночанне (БАЗА) і аб'яднанне беларусаў у Канадзе. Сёлетняя сустрэча прайшла адразу ў некалькіх гарадах штата Нью-Джэрсі. У ёй прынялі ўдзел беларускія дыяспары амаль з 10 краін.

Як паведаміла прэс-служба Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, Старшыня Вярхоўнага Савета Беларусі Станіслаў Шушкевіч накіраваў удзельнікам

сустрэчы віншавальную тэлеграму. У ёй адзначаецца, што абвясчэнне незалежнасці Беларусі — «ажыццяўленне шматгадовай мары аб вольнай і незалежнай радзіме», што «наша дзяржава стала паўнапраўным членам сусветнага цывілізаванага супольніцтва».

У звароце да суайчыннікаў гаворыцца пра тое, што доўгі час гістарычная радзіма была для іх мачахай, яе не хваляваў лёс беларусаў, якія рознымі шляхамі апынуліся за мяжой.

Але «няма ў гэтым віны беларускага народа, і Беларусь шчыра ўдзячная вам, дарагія суайчыннікі, што вы не забылі мацярынскай зямлі, што вернасць ёй,

яе гісторыі пранеслі праз гады і нягоды» — падкрэсліваецца ў тэлеграме.

«Вольны вечер перамен нясе нашай Айчыне адраджэнне нацыянальнай самасвядомасці, нацыянальнай культуры, роднай мовы. Але поўнае адраджэнне Беларусі яшчэ наперадзе, для гэтага неабходна многа і напружана працаваць. У гэтай справе мы шчыра спадзяёмся на ваша разуменне, падтрымку і дапамогу. Прышлоў наш час, і мы, наследнікі Ефрасінні Полацкай, Францыска Скарыны, Кастуся Каліноўскага, Максіма Багдановіча, Янкі Купалы, Якуба Коласа, пацярджаем: Беларусь жыла, жыве і будзе жыць».

МАЁЙ ВЯСНЫ СЯБРЫ

ДА СПАТКАННЯ

Бірута Альфонсэўна з глыбокім хваляваннем расказвала пра сустрэчу і знаёмства амаль праз паўвека з дачкою. Сустрэліся яны як родныя, доўга не маглі нагаварыцца. Гаварылі па-літоўску, малодшая Бірута засвоіла мову сваіх продкаў ад «мамы»-Галі і бабулі, рускую толькі разумее, а гаворыць развучылася. Тры месяцы гасця з Беларусі была акружана самаю цёплаю ўвагаю і клопатам родных людзей, але вельмі хутка дала сябе знаць настальгія—цяга да зямлі, да людзей і сяброў, з якімі пражыла амаль усё жыццё. На пытанне, чаму не засталася ў Санта-Моніка, Бірута прызналася: «Як ні добра было са сваімі, а да звычай, да нораву чужой краіны прызвычаіцца не магла: мовы не ведаю, наўкол людзі чужыя—ні сяброў, ні знаёмых. А тут, хоць і горка, і цяжка, але ўсе свае: сябры і родны тэатр, а гэта адчувае толькі той, хто вырас у ім».

Радаводны карань Дакальскіх—у Літве, у ціхім, прыгожым, тэатральным Панаевічысе. Бацька — віленскі друкар-актыўны камуністычнага падполля, сям'я жыла на яго скупыя заробкі. У 1919 годзе ён памёр ад сухотаў. Галю і Біруту забралі гадаваць цёткі, а маці пайшла на настаўніцкія курсы і атрымала школу ў вёсцы Сурдзядзіс. Галю цётка Ганна аддала вучыцца ў гімназію, Бірута пераходзіла ад радні да радні. Так і кідаліся да 1928 года. Адшукала іх закінутая бежанствам у Маскву маціна сястра Юля і запрасіла асірацелую сям'ю да сябе. Пажылі трохі ў сталіцы, але не прыжыліся. Наркамат асветы накіраваў Антаніну Казіміраўну Дакальскую на Беларусь, у літоўскую школу ў Дубровенскім раёне. Галю і Бірута пайшлі ў школу, вучыліся беларускаю і рускую мовы. Галю з маленства старанна малявала вясёлыя і смешныя тварыкі, пацешных чалавечкаў і марыла стаць мастачкаю. Непадальк, у Віцебску, быў слаўты мас-

тацкі тэхнікум. Ён здавён быў вядомы выдатнымі майстрамі — Дабужынскім, Пэнам, Шагалам, Фалькам, Волкавым, Юдовічам, скульптарам Бразерам. Марга Галі збылася: яна стала студэнткай мастацкага тэхнікума, ёй адкрываўся таямнічы свет жывапісу, графікі, скульптуры, радавалі знаходкі і ўдачы, засмучалі творчыя пакуты.

Відаць, атмасфера мастакоўскага Панаевічыса падзейнічала і на Біруту. Скончыўшы літоўскую школу з агранічэнным ухілам, яна марыла стаць артысткай і паступіла ў Мінскі музычны тэхнікум. Жыла ў інтэрнаце на студэнцкай нішчыніцы і старанна вучылася салыфеджыю, гармонію і вакал.

У 1933 годзе былію падпольшчыцу, дубровенскую настаўніцу Антаніну Казіміраўну Дакальскую арыштавалі за тое, што нарадзілася ў Літве, што выкладае незразумелую мову, і засудзілі на пяць гадоў няволі. Абедаве дачушкі астатнія круглымі сіратамі. Пра такую бяду нікому ж і не прызнаваўся. Хвораму, скалечанаму паспагадаюць і дапамогуць, а нават ад знаёмага «ворага народа» адвернуцца, абыдуць і праклянуць.

Але пэўныя служкі ведаюць усё нават раней за пацярпелага. І Бірута вылучыла з тэхнікума і інтэрната, хоць «сын за отца не отвечают» (Сталін). Усё ж сяброўкі не спалохаўся: хавалі яе ў інтэрнаце, а на работу ўзялі швачкаю на фабрыку імя Крупскай, далі хлебныя карткі, бо без іх і скарынку не панюхеш. Так і кідаліся абедаве дачкі літоўскага падпольшчыка і яго супольніцы Антаніны Дакальскай.

Беспрытульная і агаладалая Бірута знайшла сучашэнне ў фабрычнай самадзейнасці. Яе заўважылі, і мастацкі кі-

раўнік толькі што створанага Тэатра рабочай моладзі М. Зораў запрасіў у сваю труп. Маладая артыстка паспяхова іграла ў спектаклях «Арыстакраты», «Працяг будзе», «Рэйкі гудуць». У 1937 годзе нарадзіла дачку, і назвала яе, як маму, Бірутаю. Калі ліквідавалі ТРАМ, Дакальскую прынялі ў цяперашні Купалаўскі тэатр.

Маці адбыла свае 5 гадоў. У Мінску жыць не дазволілі. Пасялілася ў Оршы, дачок часам адведвала таёмна, парушаючы «лашпартны рэжым».

Так і жылі да страшнага чэрвеня 1941 года. Вайна пашматала, раскідала дружную таленавітую сям'ю, пагнала па свеце шукаць прыстанішча і паратунку. Пацягнуліся гады невядомасці і пакут. Траціліся надзеі адшукаць блізкіх, хоць што дазнацца пра лёсы дарагіх людзей. Толькі пры сустрэчы ў Санта-Моніка Бірута даведлася пра «адысею» сям'і Пашкевічаў. Калі фронт наблізіўся да Беларусі, трэба было некай ратаваць цяжарную Галю, маленькую Біруту, немаладую Галіну маці, недзе шукаць прыстанку, толькі далей ад вайны. Успомнілі, што ў Каўнасе жыве маціна сястра Ганна. Пад бамбёжкамі, праз вогнішчы спаленых вёсак выправіліся ў дарогу. У Каўнасе з'явілася на свет дачушка Алія. Не паспелі агледзецца, як зашугалі баі і на літоўскай зямлі. З горкага вопыту Антаніны Казіміраўны ведала, што іх чакае, як з'явіцца «асабісты» і «смершаўцы». Логіка ў іх простая: не расстралялі немцы, значыць ты здраднік. У лепшым выпадку ўся сям'я загрыміць у Сібір і страціць дзяцей назаўсёды.

Пад бамбёжкамі праз Балтыку дэбравіліся ў Нямеччыну, але і там ратунку не было. З апошніх сіл і намаганняў рынуліся шукаць прытулку за акіянам. Апынуліся ў Нью-Йорку ў тым, што было на сабе. Без мовы і сродкаў, без радні і знаёмых напакутаваліся па самую макуку. І ўсё ж пашэнціла: Галю трапіла на фарфоравую фабрыку распісваць кубачкі і сподкі, Мікола мый талеркі ў рэстаране, а ў вольныя хвіліны нешта маляваў. Яго заўважыў архітэктар і запрасіў у сваю кантору. З'явіліся заробкі, сям'я станаўлася на ногі. Паступова набылі ўласны дом, падрасцілі Руту і Алію, у дом прыйшоў дастатак.

Але раптам (зноў раптам) Мікола Аляксандравіч захварэў на нейкую загадкавую хваробу. Медыкі толькі разводзілі рукамі, не маглі нават паставіць дыягназ, а пакуты станаўліся нясцерпнымі. Галю кінулася ратаваць мужа. Алію ўдэлося ў Каліфорнію, у горадзе Санта-Моніка, знайсці патрэбнага спецыяліста. Ён узяўся лячыць і выратаваў Пашкевіча ад укусу нейкага ядавітага кляшча. Прышлося прадаць дом і назаўсёды пераехаць у Санта-Моніка. Там іх сталы

прыстанак, а радзіма ўсё ж тут, дзе выраслі самі, з'явіліся на свет дзеці, дзе былі радасці і гора, дзе засталася такая любая зямля, блакітнае і асенняе неба і незабыўная маладосць. Яны жывуць успамінамі і мастацтвам, пішуць карціны, графічныя лісты, пейзажы дэлькай і любай сэрцу Беларусі. І дачка Алія прысвяціла сябе мастацтву. Яна — старэйшы праекціроўшчык характараў і касцюмаў слаўтага «Disney Land».

Не так даўно завочна з Пашкевічамі пазнаёміўся і пасябраваў наш слаўты мастак Аляксей Марачкін. Ён атрымаў каларовыя рэпрадукцыі, альбомы і праспекты твораў Дакальскай і Пашкевіча, робіць заходы для арганізацыі выстаўкі работ нашых таленавітых землякоў і іх дачкі Аліі Клеч. Чакае выхаду з друку манаграфіі пра творчасць Галіны Дакальскай, у якой будзе 74 каларовыя рэпрадукцыі. Але і па тым, што ўбачыў Марачкін, ён пра Пашкевіча зазначыў: «...перада мною незвычайны, арыгінальны мастак са сваім светаўспрыманнем і светапоглядам. Калі ў Галіны, ягонаў жонкі, не без уплыву французскага імпрэсіянізму мажорныя націорморты, краявіды і партреты, то ў Міколы па сваім настроі і глыбіні—творы філасофскага роздзду з нейкім асаблівым пацучцём драматызму...» Чаго-чаго, а драматызму хапіла ім, як усім нам.

Спадзяюся, што намаганнямі Аляксея Марачкіна і мастакоў—яго аднадумцаў карціны нашых слаўтых землякоў Галіны Дакальскай і Мікалая Пашкевіча прыйдуць на сустрэчу з намі і прынясуць асалоду тым, хто душой дакранаецца да іх мастацтва.

Гэта будзе чаканая і радасная сустрэча.

Сяргей ГРАХОЎСКІ.

НА ЗДЫМКАХ: Бірута ДАКАЛЬСКАЯ (у цэнтры) з сястрой Галінай і Міколам ПАШКЕВІЧАМ у час гасцявання ў Амерыцы; Галіна ДАКАЛЬСКАЯ; Мікола ПАШКЕВІЧ.

Заканчэнне. Пачатак у № 37.

ДУХОЎНАЕ ЖЫЦЦЕ ПРАВІНЦЫ

ЖЛОБІНСКАЯ
КАТАЛІЦКАЯ АБШЧЫНА

У 165-тысячным Жлобіне, жыхары якога ў пераважнай большасці належаць да праваслаўнай канфесіі, мясцова абшчына хрысціян-католікаў доўгі час нікім проста не заўважалася. Навучанья горкім вопытам сваіх бацькоў, вернікі нават пасля пачатку «перабудовы» не адразу асмеліліся заявіць аб сабе ўслых. І толькі ў пачатку 90-х гадоў перайшлі да адкрытых актыўных дзеянняў.

Больш года спатрэбілася абшчыне, каб зарэгістравацца. Поўнаасцю ўладзіць усе фармальнасці ўдалося толькі ў сакавіку 1992 года. Паралельна з гэтай праблемай вырашалася і другое неадкладнае пытанне: дзе праводзіць штодзённую набажэнствы? Калі святара ўдалося знайсці адносна хутка, дык з пошукамі памяшкання давялося памучыцца. Нарэшце, даць прытулак вернікам здзілася адна з прыватных асоб горада, якая дазволіла абшчыне адпраўляць рэлігійныя патрэбы ў сваім доме. Там, на вуліцы Якуба Коласа, 27, і адбывалася богаслужэнне апошнія амаль што два гады.

Праблема пошукаў месца для адпраўлення католікамі сваіх рэлігійных патрэб заслугуе асобнай гаворкі. Яшчэ ў самым пачатку нашага стагоддзя католікі Жлобіншчыны вырашылі пабудаваць у горадзе свой касцёл. Будаўніцтва яго вялося выключна за народныя грошы ахвяраванні і сіламі саміх вернікаў. Дзякуючы іх упартасці і Божай дапамозе, за некалькі гадоў да пачатку першай сусветнай вайны каталікі храм у Жлобіне ўсё-такі з'явіўся. На жаль, далейшы лёс гэтай каталіцкай пабудовы склаўся трагічна. У 1934 годзе яна была гвалтоўна канфіскавана ўладамі і з цягам часу проста закінута. У канцы 80-х аб будынку ўспомнілі, вырашылі правесці рэканструкцыю пад гарадскі гісторыка-краязнаўчы музей. Вернікі папярэдзілі ўлады, што пасля рэгістрацыі сваёй абшчыны яны маюць намер афіцыйна паграбаваць вярнуць ім назад гэтыя «сцены». Так што ўкладваць сюды сродкі з гарадскіх казны — абстрактная сітуацыя. Але сотні тысяч рублёў усё-такі былі выдзелены для будаўніцтва музея, які ў пачатку 1992-га года і быў адкрыты.

Доўгі час праціўнікі вяртання католікам іх маёмасці не хацелі нават прызнаваць сам факт існавання ў Жлобіне каталіцкай культуры пабудовы. Толькі дзякуючы намаганням ксяндза Яна, які адшукаў неабходныя дакументы ў архівах Варшавы і Санкт-Пецярбурга, удалося даказаць адваротнае. Адзін з гэтых дакументаў сведчыць аб тым, што ўжо ў 1911 годзе ў гэтым храме вёў службу ксёндз Іосіф-Уладзіслаў Сарасек, які падпарадкоўваўся Гомельскаму Дэканату. Больш таго, яшчэ сёння жывыя некаторыя сведкі тых часоў. Так, Сцефаніда Антушэвіч, 1900 года нараджэння, працавала там прыбіральшчыцай. А муж і жонка Зінькевічы нават вячаліся там у 1928 годзе. Нельга абйсці і той факт, што доўгі час пасля закрыцця храма многія жлобінчане, праходзячы побач, хрысціліся на яго: ведалі, што гэта святое месца, месца, дзе асвячоны не толькі каталіцкі храм, а і малілы.

Адчуваючы, што праўда за імі, вернікі працягвалі барацьбу за свой храм і пасля адкрыцця ў ім музея. У Вербную нядзелю, 12 красавіка, уся абшчына (гэта каля трохсот чалавек) на чале з ксяндзам Янам правяла для сцен музея ў знак пратэсту імшу. Акцыя паўтарылася і ў наступную нядзелю. Вернікі заявілі, што яны будуць збірацца на гэтым месцы кожны тыдзень. Гэта нарэшце прымусіла гарадскія ўлады праявіць большую гібкасць у адносінах да абшчыны, тым больш, што ў канфілікт умяшаліся Гомель і Мінск. На сходзе, які адбыўся ў гарвыканкоме, было знойдзена кампраміснае рашэнне: абшчыне перадалі ў карыстанне памяшканне аднаго з былых магазінаў горада, у сваю чаргу, католікі знялі «блакаду» музея.

Можна парознаму тлумачыць гэты кампраміс. Але, напэўна, галоўную ролю тут усё ж адыграла разуменне таго, што далейшае абвастранне канфілікту нікому не патрэбна. А па-другое, у лютым выпадку трэба ўжо думаць аб будаўніцтве ў Жлобіне новага, больш прасторнага касцёла. Ды хапае іншых праблем.

Сваю ж галоўную ўвагу абшчына зараз засяроджвае на выхаванні дзяцей, каб выраслі яны сапраўднымі вернікамі, працягвалі традыцыі сваіх бацькоў. З гэтай мэтай пры абшчыне адкрыта нядзельная школа. Дзеці, якіх налічваецца каля трыццаці, на прычыне недахопу вольнага часу ў святара займаюцца ў змешанай узроставай групе. Заняткі, у чым аўтару гэтых радкоў давялося ўпэўніцца асабіста, праходзяць захапляюча і выклікаюць у маленькіх слухачоў вялікую цікавасць. Працэс навучання адбываецца ў поўнай згодзе паміж трыма бакамі: ксяндзам, дзецям і іх бацькамі. Апошнія нярэдка самі прысутнічаюць на занятках. Выхавальнікі (кс. Яну час ад часу на дапамогу прыязджае з Магілёва маняхіна аднаго з каталіцкіх ордэнаў сястра Эстэра) імкнучыся спачатку даць дзецям пачатковыя веды па гісторыі хрысціянства, тлумачаць ім сімвалы веры, разам вывучаюць і спяваюць малітвы. У час заняткаў у роўнай ступені выкарыстоўваюцца беларуская, польская і руская мовы, якімі нашы дзеці па прычыне геаграфічнага становішча сваёй рэспублікі павінны валодаць аднолькава свабодна.

Улічваючы, што Жлобін знаходзіцца ў зоне, якая пацярпела ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, абшчына працягвае клопат і аб умацаванні здароўя дзяцей. Ужо два гады запар яны кожнае лета ездзяць на адпачынак у Польшчу. Усе расходы, звязаныя з паездкамі, бярэ на сябе Польскі Касцёл.

Наш расказ аб Жлобінскай каталіцкай абшчыне быў бы няпоўным, калі б мы не сказалі некалькі цёплых слоў непасрэдна ў адрас яе старшыні Францішкі Шацкі. У многім дзякуючы яе намаганням і энергіі, абшчына распраўляць крылы. Гледзячы на яе, не адразу паверыш, што гэтай жанчыне ўжо семдзесят гадоў. Вера ў Бога і самаадданае служэнне сваім ідэям робяць Франю Іванаўну непадудладнай часу.

Мікалай ШУКАНАУ.

ДА НАШЫХ СЯБРОЎ І ПРЫХІЛЬНІКАЎ

Рэдакцыя «Голасу Радзімы» шчыра ўдзячная сваім чытачам, хто застаўся верным газеце, нягледзячы ні на якія фінансавыя праблемы ды іншыя цяжкасці, што спадарожнічалі нам у 1992 годзе.

Спадзяёмся, што яны не адмовяцца ад «Голасу Радзімы» і на 1993 год, а можа асабістым прыкладам яшчэ і прыбавяць нам чытачоў, не зважаючы на тое, што кошт падпіскі на газету павялічыўся ў некалькі разоў.

Падпісная кампанія пачалася з 10 жніўня.

Індэкс «Голасу Радзімы» —

63854, падпісная цана на Беларусі: на месяц — 4 рублі 50 капеек, на тры — 13 рублёў 50 капеек, на 6 — 27 рублёў.

Чытачам з іншых дзяржаў СНГ паведамляем: усе неабходныя для падпіскі звесткі вы знойдзеце ў дадатковым каталогу. У выпадку ўзнікнення цяжкасцей, асабліва ў аддаленых ад Бацькаўшчыны рэгіёнах, звяртайцеся ў рэдакцыю. Будзем разам шукаць выйсце. Заставайцеся разам з намі, і калектыў рэдакцыі зробіць усё магчымае, каб апраўдаць ваш давер і права ўвайсці ў ваш дом са сваёй інфармацыяй.

ЯК ПОЛЫМЯ СВЕЧКІ
ПЕРАД АЛТАРОМ

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.

насць святога Кірылы Турэўскага. Мне хацелася б звярнуць увагу яшчэ на адну вельмі значную прыкмету, якая характарызуе гэты час: з'яўленне выдатных ва ўсіх адносінах асоб, да якіх з аднолькавай павагай ставяцца і Царква, і грамадства. Такім чынам, можна гаварыць, што менавіта Хрышчэннем быў дадзены надзвычайна моцы імпульс развіццю беларускай культуры, і ва ўсёй гісторыі нашай краіны няма іншага перыяду, калі б духоўнае жыццё грамадства было такім інтэнсіўным і насычаным.

— Як адбылася на Царкве тое, што ў нашым стагоддзі яна столькі часу была аддзелена не толькі ад дзяржавы, але і ад грамадства?

— Мне здаецца, што Праваслаўная Царква тым і моцная, што людзі ад яе не адступілі і ніколі не адступіліца. І цяжкія часы яна перажыла менавіта дзякуючы падтрымцы хай нешматлікіх, але сапраўдных вернікаў. Але нягледзячы на ўсе выпрабаванні, выжыла і захавала свае традыцыі да нашага часу, калі ўсё больш і больш людзей адчуваюць неабходнасць веры і Слова Бога.

— Якімі здабыткамі Царквы сёння магло б скарыстацца грамадства?

— Ведаецца, нас часта абвінавачваюць у кансерватызме, але падумаем, колькі ўсяго адбылося за гэты час: то за Бога, то супраць Бога, то за цара, то супраць цара, то за большавікоў, то супраць іх. А ў Царкве, нягледзячы на ўсе ўзрушэнні, якія перажывала грамадства, ідзе жыццё спакойнае і роўнае, як полымя свечкі перад алтаром. І служба ідзе з тымі ж словамі і ў такім жа жыватворным рытме, як і 1000 год таму. Яна змагла застацца Божым востравам стабільнасці і ўстойлівасці ў нашым нервовым і зменлівым свеце і з гонарам перанесці ўсе выпрабаванні, якія выпадалі на яе долю. Але я ні ў якім разе не хачу заклікаць усіх кідацца «пераймаць вопыт» ці бегчы вучыцца ў Царквы. Гэта будзе яшчэ адна крайнасць. Не, у кожнага з нас сваё задача: у палітыку — сваё, у інтэлігенцыю — сваё, і кожны павінен на сваім месцы несці свой крыж адказнасці перад Богам і нашай Бацькаўшчынай.

— Але чаму б не скарыстаць вопыт? Ускі Царквы сёння дапамаглі б і тым жа палітыкам, і інтэлігенцыі. Асаб-

ліва вопыт вернасці сваім ідэалам, пастаянства і павагі да Царкве на працягу стагоддзяў асобы. Дарэчы, што дапамагло захоўваць свае ідэалы?

— Я думаю, што такое толькі Гасподзь дае. З Божай дапамогай і дзякуючы веры, праваслаўна спаведваемай.

— Калі ласка, раскажыце, як будзе праходзіць свята.

— Урачыстасці пачнуцца 24 верасня, калі збяруцца госці і адбудзецца набажэнства перад цудатворным абразом Мінскай Маці Божай у Свята-Духавым кафедральным саборы. А 25 верасня ў Мінску адбудзецца навуковая канферэнцыя, прысвечаная 1000-годдзю Хрышчэння Беларусі. На яе запрошаны беларускія гісторыкі, навукоўцы, літаратары і грамадскія дзеячы. Сваю згоду на ўдзел у канферэнцыі ўжо падвердзілі прэзідэнт Акадэміі навук Рэспублікі Беларусь Сущэнзя, галоўны рэдактар Беларускай Энцыклапедыі Ткачоў, кіраўнікі некаторых вышэйшых навучальных устаноў Мінска.

— Ці будзе браць удзел у канферэнцыі госці з-за мяжы?

— Абавязкова. Мы заагэда разаслалі запрашэнні нашым праваслаўным землякам у Амерыцы, Канадзе, Англіі і іншых краінах, і многія з іх далі сваю згоду на ўдзел у нашым свеце. Так, мы чакаем Васіля Русака, сябра Галоўнай управы Беларуска-амерыканскага задзіночання і адначасова сябра Рады Фронту дапамогі ахвярам Чарнобыля. Рускую царкоўную раду епархіі Паўночнай, Амерыкі будучы рэпрэзентаваць айцец Гіген Грыгорый О'Кіф, наступачель прыходу святога Кірылы Турэўскага ў Рычманд Гіл (Нью-Йорк), брат-семярыст Міхаіл Эргет, Канстанцін Мярляк, старшыня царкоўнай управы і сакратар Васіль Шчэцька. Царкву святога Мікалая з Манчэстэра будучы прадстаўляць старшыня царкоўнага камітэта спадар Мікалай Шыш і прэсвіцэр Міхаіл Іскрыцкі. Прыедзе Мікола Ганько, старшыня згуртавання беларусаў у Канадзе. Каб перадаць настрой, з якім едуць да нас нашы землякі, мне хацелася б працітаваць вам урывак з ліста Канстанціна Мерляка: «На нашу думку, прысутнасць амерыканска-беларускіх прадстаўнікоў будзе пачаткам з'яднання ўсіх беларусаў у адну сям'ю, якая дружна пачне адбудову беларускай дзяржаўнасці з усімі высокай якасці атрыбутамі чалавека-беларуса». Чакаем мы прыбыцця на канферэнцыю і Экзарха

Усяленскага Патрыярха ў Еўропе Мітрапаліта Дамаскіна, настацеляў падвор'яў Праваслаўных Усходніх Цэркваў: Анціяхійскай, Іерусалімскай, Балгарскай. Як бачыце, свята нашай Царквы адзначаецца вельмі шырока.

— Як будучы разгортвацца святочныя падзеі пасля канферэнцыі?

— 26 верасня ўсе запрошаныя адпраўяцца ў Заслаўе, дзе адбудзецца чын асвячэння двухметровага каменнага Крыжа ў гонар Рагнеды і Ізяслава. У час цырымоніі будзе запалена лампада, зробленая спецыяльна для гэтага выпадку. Пасля свята яе перададуць Спасо-Праабражэнскай Заслаўскай царкве, дзе яна будзе захоўвацца як гістарычная рэліквія.

Потым свята перанясецца ў Полацк, дзе 27 верасня дасягне сваёй кульмінацыі: у гэты дзень будучы адслужаны тры літургіі, адбудзецца хрэсны ход у Спасо-Ефрасінеўскім манастыры з мошчамі святой Ефрасіні. Дарэчы, многія ведаюць пра знакамiты згублены крыж Святой Ефрасіні, зроблены па яе заказу мастаком-ювелірам Лазарам Богшам. Шэсціканцовы гэты святы крыж насіў назву—Узвіжальны, і карыстаўся ім толькі раз у год—у дзень Узвіжання Чэснага і Жыватворнага Крыжа Гасподня, і надзіва сімвалічным падзея супадзенне нашага юбілею з гэтым святам. Менавіта таму крыж Святой Ефрасіні і з'яўляецца сімвалам юбілею. Вы можаце ўбачыць яго на значках і канвертах, прысвечаных гэтай даце.

Як пастарэлая маці склікае да сябе сваіх сталых сыноў, каб паглядзець, якімі яны сталі, чаго дасягнулі, як жывуць, так і наша Царква да гэтага свята збірае праваслаўных беларусаў з усяго свету. І, як для маці, усе яе дзеці аднолькава роўныя і родныя незалежна ад таго, багатыя яны ці бедныя, далёка ці блізка, з павагай і любоўю мы сустрэнем нашых гасцей.

— Чаго вы чакаеце ад гэтага свята?

— Я думаю, што яно яшчэ раз дасць магчымасць беларускаму народу адчуць сваю годнасць і духоўную сталасць, дасць новы імпульс развіццю навукі і культуры, становленню на Беларусі новага светапарядку, а таксама будзе добрым прыкладам нашым сусядзям — народам, якія зараз льюць кроў.

Гутарку вяла
Вераніка ЧАРКАСАВА.

АДЧУЦЬ «ДЫМ АЙЧЫНЫ» Ў ПІСЬМАХ СЯБРОЎ

Дарагая мая, родная Марыйка!

Дзякуй, галубка мая, за тое, што выканала просьбу, за добрае, душэўнае пісьмо, што выклікала ў мяне гарачы паток слёз — упершыню пасля пахавання Уладкі. Я зусім была закамняла, нервы напружаны, а плакаць не магу. І вось пасля твайго пісьма я заплакала бурна, страсна, з палёгкай. Ты ж ведаеш, што нікому з нас Уладка не была такой блізкай, як мне. Я цяпер хварэю Уладкай, хворая сур'ёзна і нікому нават сказаць пра гэта не магу. Усе дні і ночы яна ў вачах, думках, пачуццях. Хаджу да паштовай скрынкі ў дварах сто разоў на дзень, чакаючы жывой сувязі не толькі з ёй, але і з Мінскам, і з Беларуссю, і з усімі пісьменнікамі. Ажыццяўлялася гэтая сувязь Уладкай, яна была той артырай, праз якую ўлівалася ў мяне мая Радзіма. Яна жывіла маю творчасць, мае настроі і пачуцці да Радзімы, маёй Беларусі. Я ведала, што сувязь гэтая непарыўная. Калі я не пісала тыдзень, прыходзілі тры-чатыры лісты ці тэлеграмы з пытаннем: «Чаму не пішаш, што здарылася, непакоюся». Такой трывалай, такой неразрыўнай была сувязь, і вось яна перарвалася. Утварылася жудасная, палюхаючая пустата там, дзе білася галоўная жылка, што жывіла душу і розум творчымі настроймі. Я асрацела. Асрацела не толькі, страціўшы сябра, але і сувязь з радзімай, штодзённую, пастаянную, непарыўную. Тваё пісьмо данесла да мяне голас Уладкі і яе акружэння. Гэта так добра! Я плачу і цяпер, калі пішу табе, плачу лёгка. Як быццам таюць ільды ўнутры, што скавалі душу, і мне становіцца лягчэй. Вата, што сціснула мозг і абясціліла душу, знікае са слязамі. Учора атрымала ад Міхася Ціханавіча Лынькова чатыры тамы «Векапомных дзён». Сёння напісала яму і Софіі Захарэўне ўдзячнае пісьмо. Гэта вельмі высакародна з боку Міхася Ціханавіча ўспомініць пра мяне ў гэты цяжкі для мяне час. Марыйка, дарагая, не забывайце там мяне. Вы не ведаеце, як ўсе вы мне патрэбны для таго, каб жыць і тварыць. Прачытала «Кветку шчасця», падарунку мне Нінай Тарас, і была ўражана цудоўным росквітам яе таленту. Узяла мяне за душу першым радком кнігі і не адпусціла да апошняга. Колькі пачуцця, колькі дзіўнай чысціні і шчырасці, колькі глыбіні і прыгажосці паэзіі. І пры ўсім тым дзівосная сціпласць і цягліцкасць у выказванні пачуццяў. Я зачаравана ёю, цудоўны нарадзіўся паэт на Беларусі. Сёння напісала і ёй усхваляванае пісьмо.

Дарагая Марыйка! Пішы мне, хоць, магчыма, і не так часта, як пісала Уладка, але пішы мне пра ўсё, чым вы там жывіце, дай мне адчуць «Дым Айчыны» ў тваіх пісьмах. (...)

Кланяйся магіле Уладкі. Я ўвесь час адчувала яе жывой, толькі вось няма пісьмаў так доўга, як не было яшчэ ні разу. (...)

Пішы пра ўсё, як зараз. Твая Костка.

Масква, 18/III-60 г.

Дарагая мая Марыйка! Сардэчна дзякуй табе за фота! Пацалуй за мяне Сцяпана! Яны мне вельмі спадабаліся, і магла Уладкі, уся ў кветках, выклікала новы паток слёз. Пішы, дарагая! Я трохі прыхварэла на грып. Праляжала некалькі дзён, але хаджу. (...) У нас вясна. Усё зелянее. Усё пачынае цвісці. Гэта радуе. Хутка мы едем у Есентукі. Там цудоўны парк і выдатнае лячэнне.

Пішы мне, галубчык. Як справы ў музеі? Гэта ж працяг жыцця Уладкі. Уладка была і добрай, і чулай, і разумнай, і цудоўнай. Але яна ўмела быць і іншай. І хто гэтую іншую бачыў часцей, чым дэтка Маня? (...) Я з горыччу думаю пра тое, што гэтая жанчына, так многа ўзяўшая на свае плечы цяжару з жыцця Уладкі (уся гаспадарка яе), пакрыўджана горка. У яе ж няма нічога, акрамя пенсіі 400 з нечым рублёў. Многія жывуць і так, скажаш, але не ў многіх быў брат Янка Кулала. Яна магла б жыць і лепш. (...) Ну — што зроблена, тое зроблена — і наўрад ці гэта магчыма перарабіць. Шкада мне вельмі і маленьку Бронечку, хворую, худую, а гордую, сумленную, праўдзівую, якая

імкнецца, як да сонца, да праўды і справядлівасці. Любіла я гэтую дзяўчынку, як сваю родную, блізкую. Вось жыла ж Уладка сярод гэтых цудоўных людзей, як у лесе, і пакутвала ад страшнай адзіноты. Марыйка, мілая мая, вось могуць жа так людзі страціць ключы ад душы адзіночнага і хадзіць каля іх, як каля замкнёных сундукоў, не заўважаючы і не здагадваючыся, што калі б яны былі ўзброены гэтымі ключамі, ім адкрыліся б незлічоныя каштоўнасці, якія можна браць прыгаршчамі, не выпісваючы чэкаў.

Горкая доля была ва Уладкі. Усе яе пісьмы да мяне — гэта крык адзіночнай, смуткуючай, хворай душы. Перачытваю іх цяпер, і кроў стыне. Якой няшчаснай яна была і якой моцнай. Помніш апошні вечар? Як яна ўспамінала дзяцінства, смяялася, расказвала цудоўна, а падбародак і ніжняя губа ўжо паблелі і былі нежывымі на яшчэ жывым твары. Плачу зноў... Эх, Уладка. Снілася мне ўчора маладая, прыгожая. Былі госці, і я сядзела за сталом. Яна разлівала па кілішках залацістае віно. Усім налівала па палове кілішка — а мне поўны. А віно, як сонца, такое залацістае. Я была такой шчаслівай ад свядомасці, што яна жыва і здаровая.

Пішы мне, родная. Не забывай мяне. Я вельмі люблю цябе і Сцяпана. Я моцна вас цалую. Ваша Костка.

Масква, 7/IV-60 г.

* Сцяпан Андрэевіч Варкоўскі, беларускі этнограф і крытык, муж М. Хайноўскай.

Дарагая мая Ніначка!

Атрымала тваё віншаванне — дзякуй, родная. Захацелася табе напісаць вось так, пра ўсё, чым я цяпер жыву і дышаю. Прайшла гадавіна смерці Уладкі, якая зноў навеяла сум і журбу аб гэтай заўчаснай канчэ, аб гэтай цяжкай для мяне страце. Сёння ў Маскве такая слота. Дождж уперамешку са снегам заляпаў вокны, неба шэрае, я дома зусім адна, усе на працы, і некай самотна стала на душу, хаця прычыны для суму няма зусім. Наадварт, адчуваю пасля наведвання Мінска прыліў творчых сіл. Пішу штодзённа, з вялікім уздымам, адчуваючы вялікую радасць ад працы, якая клеіцца. Таварышы аднесліся да мяне цёпла, ласкава, сагрэлі душу ўвагай, і адразу некай ажыла яна для работы.

Як многа і наколькі легкі, больш плённа працавала б я, адчуваючы заўсёды вось такую дружалюбную, цёплую атмосферу. Адасоблены мы адзін ад аднаго. Нейкія саматужнікі-адзіночкі. Гэта, вядома, перш за ўсё адносіцца да мяне. Мне думаецца, вы там усе разам, не адчуваеце гэтай творчай адзіноты. (...)

Мілая Ніначка! Ты абяцала прыслаць мне свае вершы. Вельмі хачу іх атрымаць, вельмі хачу дзяліцца з табой сваімі думкамі і п'янамі. Як ты сябе адчуваеш? Як твая гіпертанія? Я ж таксама гіпертонік, але яна, г. зн. гіпертанія мая, нейкая не вельмі дакучлівая. Галава ў мяне амаль не баліць, хіба ў нейкім адным месцы і то рэдка. Шум у вухах — я да яго ўжо прывыкла.

Напішы мне, Ніначка. Хачу грунтоўнага, шчырага, сяброўскага пісьма.

Моцна цалую цябе.

Пішы. Костка.

Масква, 13/III-61 г.

Ніна Міхайлаўна Тарас.

Дарагія мае, харошыя Марыйка і Сцяпан!

Дзякуй за пісьмо і віншаванне. Атрымала я пісьмо і ад Насці, і ад Броні з апісанымі жалобнага святкавання гадавіны смерці Уладкі. Ты мне напішы таксама — яны пішуць вельмі каратка. І мне стала некай вельмі сумна, што мяне не было там з вамі, што я падзяліла з вамі гэты сум, што ён гняце мяне адну ўдалечыні ад

вас і сёння. Дарагія мае, некай засмучае мяне, што са смерцю Уладкі мая моцная сувязь з Мінскам, з Беларуссю, якая ажыццяўлялася шляхам перапіскі, што пастаянна трымала мяне ў курсе падзей жыцця на радзіме, — некай абарвалася. Вы ўсе занятыя справамі, і не хочацца вам лішні раз напісаць Костцы, якая смуткуе ўдалечыні ад вас. Няма ў мяне цяпер такога чалавека, які сістэматычна пісаў бы мне, як гэта рабіла Уладка. Таму прашу, не забывайцеся там на мяне, бо я ўсё ж ваша, ці не праўда?

Атрымала цудоўнае пісьмо ад Мікалая Гаўрылавіча Ткачова аб тым, што ўсім малым хадзіліцтвам дадзены ход, і гэта вельмі мяне акрыліла для работы. Пішу вершы запоем, з задавальненнем, з радасцю. Даўно ўжо не адчувала такога прыліву творчых сіл. Такага ўздому. Хачу скласці зборнікі на 1963 год тоўстыя, змястоўныя, па магчымасці з новых вершаў. Ды будзе так!

Пішы мне, Марыйка. Ты ж мой сапраўдны сябар. Спяна ўжо не прымушаю, каб пісаў, у яго і так многа працы. Як яго здароўе, як яго справы, самаадчуванне і работа? Напішы мне пра ўсё падрабязна. Сёння ў Маскве такая жудасная, такая слотная пагода, што носу на двор не высунуць. Сяджу дома і пішу вершы.

Настрой у сувязі з тым, што працеўца добра, паліяшаецца. (...)

Цалую вас абодвух, мае харошыя, мае слаўныя і вельмі дарагія. Ваша заўсёды Костка.

Масква, 13/III-61 г.

Дарагія мае Марыйка і Сцяпан!

(...) Атрымала вельмі добрае пісьмо ад Ядзі Раманоўскай. Просіць напісаць успаміны пра Уладку і даць іх у ЛІМ — да дня яе нараджэння. Паспрабую гэта зрабіць. Просіць перадаць пісьмы Уладкі. Гэта мне зрабіць цяжка — гэта ўсё, што ў мяне ад Уладкі засталася. Няхай ужо пасля мяне... Так ёй і скажы ад мяне. Пісьмы Уладкі, пісаныя мне, змяшчаюць вельмі многа асабістага, інтымнага, што тычыцца многіх асоб і ў такім аспекце, што Уладка была б незадаволена, калі б я гэта абнародавала. І гэта пазбаўляе мяне права іх перадаваць куды б там ні было.

Гэта таксама скажы ёй, калі ласка, ад мяне. А пісьмо Ядзі мне спадабалася. Яно сардэчнае, ласкава стараецца згладзіць траўму, нанесеную мне ў дні, калі Уладка нас пакідала. Я тады трымалася, але мне было вельмі цяжка. Дом Уладкі, які быў мне родным і блізкім усё жыццё, адразу застаўся, як і сэрца маёй Уладкі, і стаў ледзяным...

Ну, усё гэта ўжо ў мінулым. Мне вельмі падабаецца, што эстафету з рук Уладкі ўзяла Ядзі і прыкладвае намаганні па збору матэрыялаў для музея. Гэта вельмі добра. Як ідуць справы ў музеі? Экспазіцыя новая мяне вельмі спадабалася. Упэўнена, што Уладка была б шчаслівай, калі б убачыла цяпер музей, якому яна аддала ўсе свае сілы, увесь агонь свайго вялікага і гарачага сэрца. Музей цудоўны. Я ўвесь час цёпла думаю пра калектыў музея, які стварыў такое цудоўнае афармленне новай экспазіцыі. Музей гэты стаў мне цяпер адзіным домам Уладкі і Янкі, да яго прывязалася я сэрцам, там я асабліва адчуваю маю непарыўную сувязь з гэтымі вельмі блізкімі мне людзьмі — Янкам і Уладкай. (...)

Ваша заўсёды Костка.

Масква, 20/III-61 г.

Дарагая мая Ніначка!

Каб пазнаёміцца з малымі творамі, якія яшчэ нідзе не друкаваліся, табе трэба, па-перш: пайсці ў выдавецтва «Беларусь», узяць вялізную папку ў Барадуліна і прагледзець у ёй спытак пад назвай «Новыя вершы».

Вершы апошніх часоў ляжаць ва ўсіх рэдакцыях газет і часопісаў. (Калі не знішчаны.) Проста пазвані ва ўсе і папрасі пазычыць іх табе на час, табе патрэбны. Сягоння атрымала пісьмо ад Паслядовіча, ён рыхтуе падборку, пісала Васілевіч, яна рыхтуе таксама. Ва ўсіх рэдакцыях вершаў

новых многа — чытай на здароўе, дарагая. І ў «Полымі» ёсць таксама. Зрабі мне ласку, правер, што робіцца з маёй кнігай, аднатомнікам. Пісаў мне Барадулін, што ў першых днях студзеня яе падпішуць у набор. Ідзе люты, а дагавора абцягана няма. Яшчэ просьба: усё, што не ўвайшло ў кнігу (а там 750 старонак), прасіла вярнуць мне назад. Ні слова дабіцца не магу. Ніхто не лічыць патрэбным адказаць на пісьмы, не толькі спаўняць просьбы. Прасіла, каб абавязкова была падпісана фамілія Буйло, а не разліпаная Буйла. Доўга спрачаліся, потым згадзіліся. Цяпер Казека там не працуе — бадай, зноў прыйдзеца пачынаць спрэчку спачатку. Шмат сіл і энергіі трату на гэтую барацьбу з непрыязнымі абставінамі. А ты кажаш — любяць мяне на Беларусі... Хто? Вось ты і Еўдакія Лось збіраецца пісаць артыкулы або мне. Дзякуй вам, дарагія. Сардэчна дзякую за вашу старанне. Еўдакія Якаўлеўна збіраецца нават прыехаць. Не вельмі гэта зручна. У мяне сястра ў бальніцы, яе аблучаюць рентгенам... Разу-мееш? Тут і не да гасцей, і не да артыкулаў. А пісаць хоча артыкул пад назвай: «За рабочым сталом». Каму патрэбны такі артыкул, калі ўся прадукцыя з рабочага стала ідзе на паліцы, а мо і ў карзінкі пад сталамі. Горка гэта і крыўдна.

Калі даведаешся аб кнізе — напішы. Можа яе перанеслі на 69 год??? Чакаюць смерці аўтара, найначкай...

Пішу горкі ліст. Ты мне прабач, родная мая. Сястра выйдзе з бальніцы ў канцы сакавіка. Калі будзе ўсё добра, рада буду бачыць у сябе і цябе, і Еўдакію Якаўлеўну. Пара і ёй прыехаць тады, Цяпер і ўвесь час езджу туды, і душа страшэнна неспакойная.

Рада, сардэчна рада, што ўспамінаеце мяне добрым словам. Гэта памагае жыць. Адзінока мне тут і самотна, але ж усё сям'я тут, куды падзенешся. Моцна і шчыра цалую цябе, родная Ніначка.

Усім сэрцам твая

Кан. Буйло.

Масква, 5/III-68 г.

Дарагая мая Ніначка!

Атрымала тваё пісьмо і твой артыкул — цудоўны, поўны такой хваляючай цёпласці да мяне і маёй работы, што я заплакала. Не вельмі шмат давялося мне ў жыцці адчуваць такое цяпло — тым даражэй яно цэнніцца. Ніякіх паправак уносіць у той артыкул не трэба. Апроч фаміліі: цяпер і кнігі, і вершы будуць падпісвацца не Буйла — а Буйло. Вось гэта і перарабі. Што датычыцца месца майго нараджэння, то я і сама добра не ведаю: ці Маладзечна, ці Вільня, Барсуковіна — гэта месца, дзе мой бацька доўга жыў, і напісала я Барсуковіну ў час культуры, калі Вільня і Маладзечна лічыліся заграціцай і да таго чапляліся тыя, якім гэта было патрэбна, каб правіць свой нялюдскі здэк над людзьмі. Барыс, мой муж, перадрукаваў «Хвою», ці лепш, сфатаграфаву ў Ленінск. 6-цы, я табе яе пасылаю. І якую там вартасць мае даведка, што першае было надрукавана? Дзіцячыя, нічога не вартыя вершы.

Я з вельмі вялікай непавагай адносілася ўсё жыццё да анкет. Ненавідзела іх. Гэта мяне абражала, асабліва ў час культуры, калі муж быў забраны, калі я ўсюды павінна была аб гэтым пісаць, ведаючы, якую дзікую расправу вядуць над бязвінным, такім чэсным і блаславенным чалавекам, як Віталій Калечыц. І ні слова пратэсту.

Ну, не буду ўспамінаць.

Пасылаю табе маё фота. Калі табе часам захочацца зрабіць мне вялікую прыемнасць, напішы мне.

Ну, бывай здарова! Нічога я аб табе не ведаю, як і чым ты жывеш, як табе жывецца.

Цалую моцна і шчыра.

Твая. Кан. Буйло.

Масква, 1968 г.

СВЯТА КУПАЛЫ НА ЛАГОЙШЧЫНЕ

У канцы жніўня на Лагойшчыне адбылося яшчэ адно Купалаўскае свята: у вёсцы Харужанцы адкрыты філіял літаратурнага музея паэта. У гэтыя мясціны, а больш дакладна, у Акапы, дзе жыла яго маці, Янка Купала ўпершыню прыехаў у 1911 годзе і потым рэгулярна наведваў іх на працягу 15 гадоў, пакуль не забраў маці да сябе ў Мінск. У Акапах Янка Купала плённа працаваў. Тут былі напісаны «Паўлінка», «Раскіданае гняздо», «Прымакі», «Бандароўна», «Яна і я», «Магіла льва», «Тутэйшыя» — усяго 70 твораў. У Акапах быў зроблены пераклад на беларускую мову «Слова пра паход Ігаравы». Мала што нагадвае ў Акапах аб знаходжанні ў тутэйшых мясцінах Янкі Купалы. Парослыя травой фундаменты колішніх пабудов... Дрэвы, што з двух бакоў абступа-

юць былое селішча... Сімвалічны зруб на месцы, дзе раней і на самай справе знаходзіўся калодзеж. Карта Купалавых мясцін на Лагойшчыне — гэта вёскі і хутары Косіна, Прудзішча, Селішча, Гаяны, Акапы, Карпілаўка, Харужанцы, Малыя Бясыды, Ляўшова, Жукаўка, Міхалішкі... І пра кожны населены пункт ёсць у новым музеі экспанат, згадваюць многія з іх радні народнага песняра... Тут жа кнігі Я. Купалы ці ўспаміны пра яго сучаснікаў, гісторыка-мемарыяльныя рэчы, творы жывапісу і графікі. Парупіліся музейныя работнікі, каб даць мажлівасць наведвальнікам пераканацца, што і сапраўды песняр быў «узрошчаны над Гайнай»...
НА ЗЫМКАХ: Купалава свята на Лагойшчыне; першая экскурсія ў новым музеі. Фота У. КРУКА.

ЛЕДЗЬВЕ не год назад старшыня Беларускага краязнаўчага таварыства Генадзь Каханюўскі выступіў у «Народнай газеце» з артыкулам «Як быць з любоўю да краю?». Аналізуючы план выдавецтва «Полымя» на 1992 год, знакаміты даследчык слухна заўважыў: «Знаёмлюся з тэмпламі выдавецтваў і думаю: хто тут дапаможа? Хто ўратуе ад пагібелі цэлы славянскі народ! Адно несумнен-

чыць галоўны рэдактар выдавецтва «Беларусь» Аляксандр Лукашук. Астатняе распаўсюджваем самі. Цераз выдавецкую кнігарню. З дапамогай ТБМ імя Ф. Скарыны... Углядаюся ў тыражы навінак, што запланаваны «Беларусь» да выдання ў 1992 годзе. След заўважыць, што выдавецтва мяняе свой вобраз. Паступова пераходзіць да выдання кнігі беларускай, пазбаўляючыся многіх стэрэатыпаў.

Пра вайну паміж Масковіяй і Рэччу Паспалітай аўтар расказвае з дапамогай дыярышуаў сучаснікаў тых падзей, уласных знаходак падчас археалагічных раскопак. Кніга ілюстравана: тагачасныя гравюры, картасхемы ваенных дзеянняў... Ізноў жа выдавецтва рызыкнула назваць тыраж — дзесяць тысяч экзэмпляраў. Замой ад кнігагандлю літаральна няма. Можна да хрыпаты асуджаць беларускі кнігагандаль, назы-

НАТАТКІ ТУТЭЙШАГА БЕЛАРУСА

ЗАЛЕЖЫЦЬ АД КОЖНАГА

на: павінна спрацоўваць нацыянальная праграма адраджэння Беларусі. Працаваць эфектыўна, уважана, з перспектывай. Хацелася б, каб наш парламент і кіраўніцтва рэспублікі сваёй практычнай дзейнасцю даказалі нарэшце не ўяўную, а рэальную любоў да роднай Беларусі, да бацькоўскага краю, да матчынай мовы».

Але ж да слоў Генадзя Каханюўскага хацелася б дадаць вольнае шэраў: працэс адраджэння знаходзіцца і ў прамой залежнасці ад кожнага з нас. Бо толькі пачуццё годнасці кожнага свядомага беларуса здольна стаць трывалай цаглянай у падмурк будучага абуджэння.

А пра якую свядомасць можна гаварыць, калі беларускі кнігадрук не надта цікавы самім беларусам. Упэўніваюць у гэтай выснове многія факты. Вось надаўна ў выдавецтве «Беларусь» пачылася свет кніга гутарак Аляксандра Уліцёнка «Іншадумцы». Чытач мае магчымасць сустрэцца з людзьмі, чые імёны празрэз на слыху — з Зянонам Пазыняком і Станіславам Шушкевічам, Сяргеем Навумчыкам і Анатолем Сідарэвічам... Здзіўляе тыраж кнігі — усяго дзесяць тысяч экзэмпляраў. Як на мой прыватны погляд, то кніга павінна стаць рарытэтам у лічаныя дні.

— Кнігагандаль замовіў усяго паўтары тысячы, — тлумачыць

Многія з запланаваных выданняў — неабходны здабытак у хатняй бібліятэцы. Тым болей цяжка сабе ўявіць, што гэтыя кнігі будуць адсутнічаць на рабочым месце краязнаўцаў, настаўнікаў гісторыі.

Вось, да прыкладу, зборнік А. Ненадаўца «Святло таямнічага вогнішча». Аўтар, вучоны-фалькларыст, сабраў пад адной вокладкай старажытныя паданні пра свяшчэнныя дрэвы, камяні, пра жывёл і птушак, пра дамавіка, ваўкалака і г. д. Ці часта кнігадрук выдае нешта падобнае? Вось зараз шмат ідзе спрэчак вакол публікацыі Ірыны Масляніцкай, якая таксама збірае і апрацоўвае народныя паданні. Значыць, ёсць пэўная цікаўнасць. А вось тыраж кнігі А. Ненадаўца ўсяго сем тысяч экзэмпляраў.

Неардынарная постаць у гісторыі Беларусі — Аляксандр Чарвякоў. Пра яго выходзіць кніга «...Я ніколі не быў ворагам». Пад адной вокладкай сабраны яго артыкулы, прамовы, успаміны сучаснікаў. Сёння, дарэчы, мы адзначылі стогадовы юбілей Чарвякова. То жым жа тады павінен быць тыраж кнігі? Мусяць толькі ў адной Дукоры — на радзіме А. Чарвякова — павінна разысціся не меней як тысяча... Але гэтага не адбылося, на жаль.

Арыгінальнай, адметнай абычае быць кніга маладога гісторыка Генадзя Сагановіча «Вайна за Беларусь: 1654—1667».

ваць яго нядбайным, несвядомым і г. д. Але ж давайце азірнемся на саміх сябе. Ці шмат парупіліся мы, прапагандаючы беларускую кнігу? Ці паспяшаліся аформіць папярэдні заказ на выданні, што абяцалі быць цікавымі? Спадзяёмся, што набудзем без папярэдняга заказу? Але час цяпер іншы — плануецца кожны рубель. Ніхто не жадае быць у страце: ні выдавецтва, ні кнігарня.

Ёсць і іншая, таксама выразная прычына бяды... Не наладжана належным чынам рэклама беларускай кнігі. А ёю сёння павінны быць заклапочаны ўсе разам: і выдавецтва, і кнігагандаль, і, безумоўна ж, сам аўтар. Акрамя традыцыйных сродкаў рэкламы — газеты, радыё, тэлебачанне, — трэба больш актыўна выкарыстоўваць свядомы беларускі рух, магчымасці ТБМ імя Ф. Скарыны і яго шматлікіх суполак — як за мяжой Рэспублікі Беларусь, так і ў самой нашай дзяржаве. Хіба ж, да прыкладу, працу Г. Сагановіча «Вайна за Беларусь...» не набудуць беларусы ў Казахстане і ў Маскве, у Якуціі і ў Калінінградзе? Але ж ці шмат хто з іх ведае, што рыхтуецца такая кніга?

Словам, рупіцца трэба ўсім разам, не чакаючы, што паратунак беларускай кнізе (і найперш — гістарычна-краязнаўчай) дасць дзяржава.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ.

ПАМЫЛКА НАПАЛЕОНА ОРДЫ

У Нацыянальным музеі Кракава сярод шматлікіх акварэлей мастака-этнографа і гісторыка Напалеона Орды ёсць адна, на якой паказаны Кафедральны касцёл і казённая палата — два старадаўнія збудаванні нашага горада. Аўтар назваў сваю работу «Кафедральная плошча ў Мінску», хаця плошча ў яго час называлася Саборнай. Відаць, Н. Орда ненадоўга спыніўся ў горадзе — толькі каб адлюстравалі некалькі галоўных архітэктурных слаўтасцей, і не запомніў назвы месца, дзе ён маляваў з натуры.

Мастак дваццаць гадоў падарожнічаў па роднай Беларусі (нарадзіўся ён у палескім сяле Варацэвічы непдалёку ад Іванава ў сям'і небагатага шляхціца), па Літве і Украіне. Быў ён таксама і ў замежных экспедыцыях. Сотні малюнкаў і акварэлей прысвечаны беларускім архітэктурным і гістарычным помнікам і могуць паслужыць добрую службу для рэстаўратараў, для ўсіх, хто жадаючы пазнаць родны край, адпраўляецца ў бібліятэку, каб яшчэ раз перагартыць слаўтыя літаграфічныя «Альбомы пейзажаў» Орды...
К. СТАЛЯРЧУК.

СТАНЦУЕМ, «БЕЛЫ САБАКА»!

У многіх яшчэ свежыя ўражэнні ад прайшоўшага ў Віцебску міжнароднага фестывалю «Славянскі базар», у горад ужо рыхтуецца да прыёму новых гасцей. Імі стануць уздальнікі «Белага сабака» — міжнароднага свята сучаснага эстраднага танца, які мае адбыцца восенню.

Шукаючы цяпер спонсараў, арганізатараў адзначаюць, што разам з беларускімі выканаўцамі на фестывалі выступяць прадстаўнікі блізкага і далёкага замежжа. Падарыць нам некалькі прыемных гадзін зможа, мяркуючы па папярэдняй дамоўленасці, вядомая пластычная група «Французскі балет».

Гэта фальклорны калектыў калгаса імя Калініна Лунінецкага раёна. Ён выступае перад працаўнікамі сваёй гаспадаркі, якія ват у сёлетні неспрыяльны год вырастцілі добры ўраджай зерня і бульбы.

Фота У. МЯЖЭВІЧА.

РЕКЛАМА

СВЕТЛОГОРСКОЕ ПРОИЗВОДСТВЕННОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ «ХИМВОЛОКНО»

ВНИМАНИЮ ДЕЛОВЫХ ЛЮДЕЙ В СТРАНАХ СНГ И ЗА РУБЕЖОМ

Если вы хотите увеличить свой капитал, содействовать развитию экономики Республики Беларусь, у вас есть отличный шанс стать инвестором светлогорского производственного объединения «Химволокно».

Это современное предприятие, которое выпускает углеродные волокнистые материалы и углепластики.

Уникальный комплекс свойств: высокая прочность, термо- и химическая стойкость, электропроводность и устойчивость к воздействию жестких ионизирующих излучений — делает их незаменимыми для работы в тяжелых условиях.

Только у нас вы найдете такой разнообразный ассортимент текстильных форм углеволокнистых материалов — нитей и лент, трикотажа и тканей различного плетения.

Выпускаемые из ГТЦ-сырья углеродные волокна «Виском Р» и «Урал» имеют прочность на разрыв до 1000 МПа, модуль упругости от 30 до 300 ГПа.

Область их применения поистине безгранична: спортивный инвентарь и автозапчасти, гибкие и жесткие электронагреватели, защитные, антифрикционные, антиэлектростатические покрытия, высокотемпературная теплоизоляция, замена асбеста в сальниковых набивках и тормозных устройствах, фильтры для агрессивных сред, армирующие наполнители для углекомполитов и многое другое.

Выпускаемые на основе УВМ углеродные волокнистые адсорбенты по емкостным, кинетическим характеристикам, а также по удобству в работе значительно превосходят гранулированные угли.

Рекомендованный Министерством здравоохранения к клиническому применению медицинский тканевый сорбент АУТ-М эффективен при лечении ожоговых ран, трофических язв, свищей, гнойных полостей различной этиологии, осложненных послеоперационных ран.

Технический сорбент «Бусофит» поможет вам очистить гальванические растворы и сточные воды от органических загрязнений.

Объединением освоен серийный выпуск новейших композиционных материалов конструкционного и антифрикционного назначения — углепластиков на основе термореактивных матриц, армированных углеродными волокнами. Их применение позволяет значительно снизить вес изделий и трудозатраты на их изготовление, повысить надежность и долговечность.

В СВЕТЛОГОРСКОМ ВЫ МОЖЕТЕ НЕ ТОЛЬКО ПРИОБРЕСТИ МАТЕРИАЛЫ, НО И ОФОРМИТЬ ЗАКАЗЫ НА ИЗГОТОВЛЕНИЕ ИЗДЕЛИЙ ИЗ УГЛЕПЛАСТИКОВ МЕТОДАМИ ЛИТЬЯ И ПРЕССОВАНИЯ.

ОБРАЩАТЬСЯ:

247400, Гомельская область, г. Светлогорск, ул. Заводская, 5, ПО «Химволокно».
Телефоны: (02342) 2-77-39, 9-51-66.

А завод полиэфирных текстильных нитей объединения «Химволокно» крупнейший не только в бывшем СССР, но и в Европе. Предприятие оснащено современным оборудованием немецких фирм. По тремстам адресам отправляется продукция завода.

Здесь выпускались материалы для известных ракет СС-20, космического «Бурана» — это ли не лучший пример высокого качества изделий.

Но технический прогресс не стоит на месте. Теперь на объединении «Химволокно» планируется освоение новых площадей и мощностей, реконструкция производственных участков. К сожалению, предприятие не в состоянии провести все это своими силами, ощущается дефицит валюты. Из-за недостатка средств у заказчиков возникла проблема сбыта продукции объединения.

Руководство «Химволокна» предлагает предприятиям, организациям, фирмам бывшего СССР и зарубежья стать не только инвесторами, но и заказчиками этого известного белорусского предприятия.

ДЛЯ ОЗНАКОМЛЕНИЯ С ПО «ХИМВОЛОКНО» И УСЛОВИЯМИ ИНВЕСТИРОВАНИЯ 18—19 НОЯБРЯ С. Г. ПРОВОДИТСЯ ПРЕЗЕНТАЦИЯ. ДЛЯ УЧАСТИЯ В НЕЙ НЕОБХОДИМО ПРИСЛАТЬ СВОИ ЗАЯВКИ ПО АДРЕСАМ:

220005, Республика Беларусь, г. Минск, пр. Ф. Скорины, 44.
Фирма «Технопровис».
Телефоны: (0172) 33-16-23.
Факс: (0172) 240790 PROVIS,
Телекс: 252221, РТВ PROVIS.

247400, Гомельская область, г. Светлогорск, ул. Заводская, 5.
Телефоны: (02342) 2-79-92, 9-49-75.
Факс: (02342) 2-17-39.
Телекс: 152155, estev su.

УЧАСТНИКАМ ПРЕЗЕНТАЦИИ ГАРАНТИРУЕТСЯ РАЗМЕЩЕНИЕ, ОБСЛУЖИВАНИЕ, СОДЕЙСТВИЕ В ПРИОБРЕТЕНИИ БИЛЕТОВ НА ОБРАТНЫЙ ПУТЬ К МЕСТУ ПРОЖИВАНИЯ, ЭКСКУРСИОННАЯ И КУЛЬТУРНАЯ ПРОГРАММА.

НЕ УПУСТИТЕ СВОЙ ШАНС!

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом [таварыства «Радзіма»].

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Паўняцца рэдакцыя і аўтару, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку»
Тыраж 5 500 экз.
Індэкс 63854. Зак. 2020.
Падпісана да друку 14.09.1992.
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12